

Bitva o brod a to naproti hradu Zbořený Kostelec

Prokletí upíra

Poslyšte příběh z dávných časů, příběh plný krve a zrady, příběh prokletí a příběh zla. Zla, které klíčí v srdci člověka a mění jej v netvora a zrůdu. V dobách, kdy se v Čechách svářily dvě víry a země byla trýzněna vojsky obou stran, aby utrpení, již tak dost velké, ještě vzrostlo, objevil se na jednom zapadlém panství v srdci země děsivý přízrak. Bažil po nevinné krvi! O polednách, za soumraku i o půlnoci přepadával děti a dívky, prokousával jim hrdla a sál jejich krev.

Někteří lidé zahlédli jeho dlouhou, vyzáblou a příznačnou postavu... Vlkodlak! Morous! Upír! Odkud se vzal? To věděli jen ti nejmoudřejší: Prý z temnot časů ještě dávnějších, kdy na sebe přivolal hrůzným činem tuto strašlivou kletbu. Nuže poslyšte ten starý příběh velice temný příběh z husitského věku o tom, jak zlo mění člověka v nestvůru, bažící po nevinné krvi.

SEDLÁK JANDIŠKA

Kostelecký hrad dívá se vystřeleným okem své obvodní zdi teskně do kraje. Barevné zářijové dni tam kolem chodí, bez hluku, neslyšitelně, jeden za druhým odcházejí po kamenité cestě pod Hradečnicí. Kraj, který ve dne láká a v noci děsí. Láká samotou a mrtvým klidem podzimního dne a děsí zlymi večery, kdy Sázava hučí ode dna a vichřice zpívá v lesích na Čížově.

V pověstech se může přihodit leccos, co se nestává v skutečném životě...

Sedláka Jandišku lákala noc...

Mladý sedlák Jandiška ze Zbořeného Kostelce byl samotář. Vyrůstal na rodném statku od malička sám, s matkou, kterou starosti o hospodářství odváděly od péče o dítě a předčasně shrbily až k zemi. Když byla chlapci dvě léta, ztratil otce. Snad to byla osiřelost z časného mládí, snad to byl stín rodinného neštěstí, který ležel už potom vždycky na statku, zkrátka mladý Jandiška byl vždy zdumčivý. Ve vsi jej lidé ani mnoho neznali. Jandiška chodil jen do polí a toulával se v lesích kolem hradu, kde byl sám, bez lidí. Když jednou zase prolézal zdmi v kosteleckém hradě, zaslechl neobvyklý šum. Přiblížil se opatrně k místu, odkud hluk vycházel a co vidí? Na travnatém hradním nádvoří tančily tři lesní žínky. V Jandiškovi se až zatajil dech. Přitiskl se ještě více ve svém úkrytě. Zdola ze vsi zalehlo do hradu poslední cinknutí večerního zvonění. Víly zmizely.

Jandiška neprozradil doma, co viděl na hradě. Druhý den před večerem šel do hradu zase. Ale nešel už s prázdnem. Vzal si doma svěcenou křidu a do hlavy podivný plán. Chytí si jednu vílu, tu nejkrásnější, na niž myslil, kudy chodil, a vezme si ji za ženu. Co si umínil, provedl. Na nádvoří hradu, kde viděl víly tančit, udělal veliký kruh a potom se rychle schoval. Nečekal dlouho. Ve vsi zacinkalo. Večerní rej tajemných tanečnic se začínal. Ale stala se zvláštní věc. Když zmlkl zvonek dole ve vsi, ztratily se jako pára jen dvě víly. Třetí, ta nejhezčí, ta, která stála v rozhodné chvíli v křidovém kruhu, se s nimi už nevrátila zpět do tajemné lesní říše. Stala se Jandiškovou ženou. "Zůstanu s tebou, ale proklít mě nikdy nesmíš," řekla tenkrát

Jandiškovi, než vešla do jeho statku. Mladý sedlák byl jako vyměněný. Nebyl už zádumčivý samotář, nevyhledával lesní kouty, kde se neozve ani ptáče, rád se vracíval domů, k rodině, k ženě a k matce a po roce i k malému chlapečkovi, kterého opatrovala babička Jandišková jako oko v hlavě.

Až jednou...

Neštěstí nechodí po horách. Do šťastného manželství Jandiškových se vkradlo zcela neočekávaně, najednou, zčista jasna, jako když hrom třískne.

Bylo to o žních. Jandiška odejel do města na trh. A tehdy, když nebyl doma, ještě před polednem, přihnala se černá mračna. Mladá Jandišková dala svézt z polí málo suché obilí. Z mraků však ani nekrápllo a Jandiška, když se vracel z města a viděl, že jeho pole jsou holá, zaklel. Na ženu zaklel. Poprvé a naposled.

Doma už ji nenašel. Výměnkářka Jandišková lomila rukama a v kolébce plakalo dítě. V noci se přihnala bouře s krupobitím, které zničilo všecku úrodu. Všude měli bídu, jen Jandiška měl plnou stodolu.

Od té doby se stal Jandiška opět samotářem. Toulával-li se dříve ve dne, toulával se teď i v noci. V nocích vycházel, aby v hradě hledal, volal... Tam, kde našel hodnou ženu, již zabil jediným zlým slovem, našel později i smrt. Divoká noc listopadová odvedla navždy nešťastného sedláka od staré matky a od chorého synka...

Eduard Vaněček

Box: Histori

Zbořený Kostelec v řečišti dějin

Kostelec založil asi některý z českých králů, snad Václav II., ale poprvé je zmiňován roku 1342 jako zástava Oldřicha Medka z Valdeka. Mezi nejvýznamnější obyvatele hradu patří v době Václava IV. Jan Sádlo ze Smilkova, nejvyšší lovcí království Českého. V období po roce 1440, kdy v Čechách chyběla královská autorita, se stal Kostelec na jistou dobu základnou loupežného Kuneše z Dubé a tak byl dvakrát obléhán a v roce 1450 dobyt.

Roku 1411 se významným držitelem hradu stává Jan Sádlo ze Smilkova, rádce a oblíbenec krále Václava IV. Vzhledem ke svému postavení v blízkosti krále zastával také vysoké úřady - od roku 1407 byl královským komořím, později např. purkrabím na Bezděze, Karlštejně a členem královské rady. Jelikož Jan ze Smilkova byl velmi dobře zapsán u krále, neboť patřil k

jeho předním milcům, obdržel od něho výjimečné privilegium. Král roku 1415 potvrdil Janovi ze Smilkova, "seděním na Kostelci, našemu komorníkovi" udělení zvláštní milosti, kterou ho vyňal z pravomoci zemského i dvorského soudu a zaručil mu, že může být viněn a souzen pouze hofmistrem či maršálkem krále. Jan sám se velmi živě účastnil politického a veřejného života v zemi. Ve dnech 2. a 5. září 1415 také on přivěsil pečeti ke dvěma stížným listům české šlechty na protest proti upálení Mistra Jana Husa v Kostnici. Je na nich uváděn jako "Jan z Miličina neboli z Kostelce".

Jan patřil k umírněným zastáncům husitského hnutí, pročež upadl časem v podezření ze zrady. Když se Jan o tomto podezření dozvěděl, chtěl se z něho očistit a poslal do Prahy žádost o glejt, aby se tam mohl dostavit. Pražané mu v listě napsali, že může bezpečně přijet, že udavačským řečem o něm nevěří, ale když v pondělí 20. října 1421 přijel v doprovodu dalších šlechticů "a když se svrchuvedenými pány vstoupil skoro o nešporní hodině na radnici, aby se ospravedlnil, byl od konšelů zajat a téhož dne o druhé hodině noční na radnici sťat."

Jan Sádlo ze Smilkova se svému přesvědčení zřejmě nikdy nezpronevřil. Roku 1420 však učinil osudovou chybu. Byl totiž příbuzným a přítelem pana Aleše z Březí, který se později stal biskupem litomyšlským a velkým nepřítelem reformního hnutí v Čechách. Jan mu v jeho politické činnosti vypomohl zřejmě nemalými částkami, za což obdržel 27. března roku 1420 přímo od císaře Zikmunda zápis, opravňující jej ke správě statků řečeného biskupství na tak dlouho, než mu dlužné peníze budou zaplaceny. Jinou záminkou ke stětí Jana bylo prý též to, že se se svým lidem nedostavil do pole, ač ho o to Pražané žádali. Hlavní roli ale zřejmě sehrála jeho kritika Jana Želivského za přílišný radikalismus a zasahování do světských záležitostí.

Druhý den po popravě byl Jan Sádlo pochován bez obřadu v kostele sv. Mikuláše na Starém městě. V kronice Václava Vavřince z Březové se můžeme dočíst: "Tak skonala onen Jan, který byl předním milcem a vůdcem Václava, věrně podporoval pravdu přijímání pod obojí a stíhal všechny neřády nezaložené na zákonu Páně. Většina Pražanů s žalostí oplakávala jeho smrt."

Po Janově smrti se kosteleckého majetku ujal stejnojmenný syn. Ten byl v roce 1435 účastníkem dobývání táborského hradu Ostromeč, jehož posádka činila velké škody v okolí na zboží stoupenců strany pod jednou. V březnu roku 1440 se zúčastnil jednání Kouřimského, Čáslavského, Hradeckého a Chrudimského kraje a podepsal se pod zápis o zachování zemského míru. Na jednání byl rovněž zvolen za hejtmána Kouřimského kraje. Jan později zakoupil hrad Léštno s panstvím a Kostelec roku 1443 prodal.

Nový majitel, Kuneš z Dubé, řečený Rozkoš (mj. možná vnuk Jana Žižky z Trocnova - není jisté, zda si Žižkovu dceru vzal jeho otec či strýc), podniká z Kostelce loupežné výpady do širokého okolí při boji na straně katolických protivníků Jiřího z Poděbrad. Protože však Kuneš podepsal tzv. "zemský mír" a přesto českému království škodil "ohněm, braním a loupežemi", je Kostelec v roce 1449 bezvysledně obléhán. Po krátkém příměří je v květnu roku 1450 obležen podruhé vojsky Jiřího z Poděbrad a Pražanů. Přestože v rámci pomoci vytrhla dokonce hotovost jednoho ze spojenců, saského vévody Friedricha, k městu Mostu, aby tak odlehčila obléhanému hradu a vážala část českých vojsk, byl Kostelec záhy dobyt. O vojenském a politickém významu hradu svědčí skutečnost, že obou těchto obléhání se Jiří z Poděbrad zúčastnil osobně. V táboře obléhatelů byl prý přítomen i Jan Sádlo mladší, zřejmě díky své znalosti hradu a jeho slabin.

Poněkud jinak však vidí spor Kuneše z Dubé a Jiřího z Poděbrad pisatel pyšelské kroniky, pravděpodobně katolický farář, někdy po roce 1800:

"... r. 1450 byl v držení poslední pán hradu Kuneš Rozkoš; ten nechtěl míti Rokycana, bludníka u víře, za arcibiskupa pražského, ani uznati nechtěl Jiřího z Poděbrad, hraběte z Kunštátu, za krále českého, protože mnoho sliboval papeži a celé církvi svaté, že bude svaté náboženství katolické rozšiřovati a bludům vzniku nedávati, když obdrží trůn království českého, a zatím že král k vůli Rokycanovi bludy rozmnožuje, duchovenstvo katolické utiskuje, proto že není hoden, by v Čechách kraloval. Pan Jiří, pojav pana Koldu z Náchoda a lid zbrojný, táhli k hradu Kostelci, majíce zprávu, že pan Kuneš Rozkoš na něm má mnoho sudů piva i vína složeného, protož v lese naproti hradu jsou do dnes kamenné terasy, kde měli založená děla. Hrad dobyli, lid na něm zmordovali a kde co bylo vybrali a vyrabovali, vypálili a rozbořili. Potom Jiří Poděbradský dal ten zbořený Kostelec panu Zdeňkovi Konopištskému."

Kostelecké panství bylo rozděleno a samotný pustý hrad později připadl Zdeňkovi ze Šternberka, který jej opevnil a rozšířil (zajímavostí je ovšem to, že za zabavený hrad a další majetek byla Kuneši z Dubé vyplacena náhrada ve výši 1.550 kop českých grošů). Po jeho roztržce s králem, kdy se Zdeněk ze Šternberka staví do čela tzv. Jednoty zelenohorské, oblehla královská vojska roku 1467 šest jeho hradů. Na listě ze 3. května 1467, který zaslali Zdeněk ze Šternberka a Jindřich z Hradce panu Janovi z Rožmberka, se mimo jiné dočteme následující zprávu: "I vědětiť dávám, že nám již u zámkuov našich leží u Konopiště, u Šternberka a u Kostelce, hubě nás." Poté, co padl nejpevnější z těchto šesti hradů, Roudnice, byl dobyt (nebo se vzdal) i Kostelec, následně rozbořen a již nikdy nebyl obnoven...

Později byl opuštěný hrad připojen ke konopištskému panství a ponechán osudu. Od konce 18. století patřil hrabatům z Vrtby, majitelům sousedního Týnce. Zřejmě někdy v průběhu 19. století byl hradní areál částečně vyčištěn, přes příkop byla usnadněna cesta schody z kamenů a zajištěny některé koruny zdí. Pravděpodobně v prostoru horního nádvoří byl prý postaven altánek s výhledem na údolí Sázavy, z něhož se však do dnešní doby nic nezachovalo.

V minulém století se romantické zbytky hradu stávají místem častých návštěv romantiků, umělců i zájemců o českou historii. Hrad např. navštívil a nakreslil si do památníku Karel Hynek Mácha při svých cestách Posázavím.

